

มาตรฐาน

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด

โดย สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย และ
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภายใต้

โครงการปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพของนักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด

ได้รับการสนับสนุนจาก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และ
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

มาตรฐานการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด

มีนาคม 2553

คณะทำงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญมณี บุณณานนท์

ดร.ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริพรรณ ศรีมีชัย

นายพนนต์ ลินธุนาวา

นางพรรณนิภา จิตรไคร์ครวญ

นางปาจรีย์ สุจริตพงศ์

นางสาวเกศรา สุขทรัพย์สิน

นางสาวโสภิต แก้วกล้า

นางนุชนารถ ฉัตรแสงอุทัย

นางสาวอชิมา เกิดกล้า

นางสาวกาญจนา ภูยาธร

นายชนธัญ แสงพุ่ม

นายชานนท์ โกมลมาลย์

นางสาวฐิยาพร กันตธนวัฒน์

นางสาวปริญญ์ โชคธนวิชย์

ปกและรูปเล่ม

นางสาวรัตติพร นันทิประภา

มาตรฐานการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด

ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และ สถาบันวิจัยสาธารณสุข

คำนำ

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ ลักษณะของปัญหามีความเกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ยิ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายอย่างที่มีผลกระทบต่อสถานการณ์ยาเสพติดของประเทศ โดยมีความรุนแรงที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น อันก่อให้เกิดความเสียหายตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศ เศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ กล่าวคือ ปัญหายาเสพติดมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจึงจำเป็นต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหามีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามการเปลี่ยนแปลงสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มีประสิทธิภาพแนวหนึ่ง คือ การเสริมสร้างกลไกการทำงานให้กับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับเนื้องานโดยตรง จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

โครงการปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาศักยภาพการทำงานของนักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด จึงเป็น กลไกหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพ และขับเคลื่อนการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด ในทุกภาคส่วน และ เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน อันเป็นผลสู่ความสำเร็จ ที่เกิดจากความร่วมมือในการดำเนินงานของคณะทำงานและนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติงานด้านยาเสพติดจากทุกภูมิภาค ที่ร่วมให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำ หลักสูตรการอบรมพื้นฐานการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด วิชาเลือก 1 รายวิชา ในหลักสูตรปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมาตรฐานการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ด้านยาเสพติด ซึ่งจะนำไปสู่การผลักดันให้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดต่อไป และท้ายสุดขอขอบพระคุณ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ที่ให้ทุนและข้อเสนอแนะ ในการดำเนินงานและทำให้การดำเนินโครงการครั้งนี้สำเร็จ ลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทสรุป เรื่อง“มาตรฐานการปฏิบัติงานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด”	1
เกริ่นนำ	5
เป้าหมายของ “มาตรฐานการทำงานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติด”	12
นิยามและคำจำกัดความ	14
มาตรฐานการทำงานสำหรับนักสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติด	17
มาตรฐานข้อที่ 1 เรื่อง จรรยาบรรณและค่านิยมในการปฏิบัติงาน	17
มาตรฐานข้อที่ 2 เรื่อง ความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงาน	
สังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด	19
มาตรฐานข้อที่ 3 เรื่อง การประเมินทางสังคม	
ความเสี่ยงและความซับซ้อนของปัญหา	21
มาตรฐานข้อที่ 4 เรื่อง การวางแผนการดำเนินงาน	23
มาตรฐานข้อที่ 5 เรื่อง สัมพันธภาพทางวิชาชีพ	25
มาตรฐานข้อที่ 6 เรื่อง ทีมงานและทีมสหวิชาชีพในการปฏิบัติงาน	27
มาตรฐานข้อที่ 7 เรื่อง การจัดการความรู้และการพัฒนาทางวิชาชีพ	28
มาตรฐานข้อที่ 8 เรื่อง ทุนทางสังคม วัฒนธรรม	
และการบริหารจัดการทรัพยากรทางสังคมและสภาพแวดล้อม	29
มาตรฐานข้อที่ 9 เรื่อง การจัดการข้อมูลเทคโนโลยีและสารสนเทศ	30
มาตรฐานข้อที่ 10 เรื่อง การบริหารการจัดการภายในองค์กรและกำหนดภารกิจ	32
มาตรฐานข้อที่ 11 เรื่อง การประเมินทางวิชาชีพ	34

มาตรฐานการปฏิบัติงาน

วิชาชีพสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด

มาตรฐานข้อที่ 1 เรื่อง จรรยาบรรณและค่านิยมในการปฏิบัติงาน

นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด ควรจัดสวัสดิการและบริการต่าง ๆ ให้แก่ผู้รับบริการแต่ละราย/กลุ่มต่างๆ ที่เสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือ ประสบปัญหาการติดยาและสารเสพติด โดยคำนึงถึงหลักค่านิยมและจรรยาบรรณทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ตามที่สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยกำหนด นักสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติดควรยึดมั่นในค่านิยมและจริยธรรมที่ดีของวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้ โดยยึดหลักจริยธรรมทางวิชาชีพที่กำหนดแล้วโดยสมาคมฯ เป็นมาตรฐาน

มาตรฐานข้อที่ 2 เรื่อง ความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรได้นำความรู้ ความสามารถและทักษะการปฏิบัติงานเฉพาะทางวิชาชีพไปใช้ในการปฏิบัติงานทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว กลุ่ม ชุมชน ตลอดจน การบริหารและการวิจัยเพื่อพัฒนาตนเอง และวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานข้อที่ 3 เรื่อง การประเมินทางสังคม ความเสี่ยงและความซับซ้อนของปัญหา

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรทำการประเมินทางสังคม ภาวะความเสี่ยงในการดำเนินชีวิตและความซับซ้อนของปัญหาของผู้ใช้บริการโดยอาศัยความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องและเหมาะสม สามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้อง และเสนอทางเลือกช่วยเหลือและแนวปฏิบัติต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อ

ช่วยให้ผู้ใช้บริการแต่ละกลุ่มสามารถจัดทำแผนการป้องกัน การบำบัดรักษาและรูปแบบการบำบัดรักษาที่เหมาะสมและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างมีเป้าหมาย

มาตรฐานข้อที่ 4 เรื่อง การวางแผนการดำเนินงาน

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรจะมีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่หลากหลายในทุกมิติการทำงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้จัดทำแผนการป้องกันและบำบัดรักษาที่เหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการแต่ละราย/กลุ่ม โดยมุ่งเน้นกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพภายในบุคคลในการจัดการแก้ไขปัญหาและความต้องการ ความจำเป็นที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ รวมถึง สามารถเพิ่มศักยภาพในการทำหน้าที่ต่างๆ ของผู้ใช้บริการที่มีต่อครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถานประกอบการและชุมชนได้

มาตรฐานข้อที่ 5 เรื่อง สัมพันธภาพทางวิชาชีพ

นักสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติดควรสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้ใช้บริการ เพื่อให้เกิดการเข้าถึงสามารถช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงสัมพันธภาพทางกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ สหวิชาชีพต่างๆ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานข้อที่ 6 เรื่อง ทีมงานและทีมสหวิชาชีพในการปฏิบัติงาน

นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดพึงระลึกว่าการทำงานในกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จะต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรงและร่วมใจในการทำงานจากทีมงาน เพื่อนร่วมวิชาชีพและสหวิชาชีพ เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการปฏิบัติงาน

มาตรฐานข้อที่ 7 เรื่อง การจัดการความรู้ และการพัฒนาทางวิชาชีพ

นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดควรพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ ความรู้ เทคนิค ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องตามมาตรฐานการทำงานทางวิชาชีพของ

สมาคมฯ และให้ถือว่าการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นหน้าที่ส่วนบุคคล ที่เป็นส่วนสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพ
สังคมสงเคราะห์ต่อไป

มาตรฐานข้อที่ 8 เรื่อง ทักษะทางสังคม วัฒนธรรม และการบริหารจัดการทรัพยากรทางสังคมและ สภาพแวดล้อม

นักสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติดควรจะให้ความสำคัญต่อศักยภาพทางวัฒนธรรมใน
การให้บริการตามมาตรฐานการทำงานที่สมาคมฯ กำหนด

มาตรฐานข้อที่ 9 เรื่อง การจัดการข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรจะให้ความสำคัญกับการจัดการข้อมูลข่าวสารที่จะเป็นประโยชน์ต่อการ
วางระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพและช่วยให้การช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เป็นไปอย่างมี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึง มีการจัดวางระบบการจัดการข้อมูลที่ดีเพียงพอ โดยคำนึงถึง
แหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ ความเป็นไปได้ ความถูกต้องและทันสมัย ตลอดจน การนำไปใช้ประโยชน์ใน
การปฏิบัติงานได้อย่างหลากหลาย

มาตรฐานข้อที่ 10 เรื่อง การบริหารการจัดการภายในองค์กรและกำหนดภารกิจ

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรจะวางระบบการบริการที่มีประสิทธิภาพและสามารถสนองตอบต่อ
ความต้องการและความจำเป็นของกลุ่มผู้ใช้บริการแต่ละกลุ่มได้ นอกจากนี้ จะต้องให้ความสำคัญต่อ
การจัดระบบการบริหารจัดการภายในองค์กรเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานและการจัดบริการ
ให้กับกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้บริการ รวมถึง สามารถสร้างขอบเขตการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์
ด้านยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม สามารถสร้างการยอมรับ
ขององค์กรต่างๆ ที่เป็นองค์กรต้นสังกัดและองค์กรร่วมปฏิบัติงานอื่นๆ ในฐานะภาคีร่วมในการปฏิบัติงาน
ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับบริการทุกระดับ

มาตรฐานข้อที่ 11 เรื่อง การประเมินทางวิชาชีพ

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรจะมีการประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดระบบการพัฒนาการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ใช้บริการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เกริ่นนำ

1. สถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบัน

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย นอกจากจะสร้างความเจริญในด้านต่าง ๆ แล้ว ยังส่งผลกระทบต่อสังคมด้วย ตัวอย่างเช่น ความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาอาชญากรรม โสเภณี เด็กเร่ร่อนจรจัด ยาเสพติด ฯลฯ ยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งทุกฝ่ายจำเป็นต้องร่วมกันป้องกันและแก้ไข เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และครอบครัวอย่างกว้างขวาง และมีแนวโน้มว่าสภาพปัญหาจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในสังคมเมืองและชุมชนชนบท (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2545, หน้า 8)

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศมาตั้งแต่อดีตกาล ลักษณะของปัญหามีความเกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ยิ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในสังคมโลก ที่มีผลกระทบต่อสถานการณ์ยาเสพติดของประเทศ โดยมีความรุนแรงและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านตัวยาเสพติด กลุ่มประชากรเป้าหมาย รวมไปถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่นำไปสู่การใช้ยาเสพติด ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อการบริหารประเทศ นำความเสียหายอันยิ่งใหญ่มาสู่ระบบครอบครัว สังคม เศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ เป็นจำนวนเงินมหาศาล เกิดการสูญเสียแรงงานของชาติ เพราะการติดยาเสพติดทำให้คุณภาพของประชากรเสื่อมลง พลเมืองที่ติดยาเสพติดจะไม่สามารถทำประโยชน์ให้กับประเทศอย่างที่ควร (ชาญคณิต ก. สุริยะ และคนอื่น ๆ อ้างถึงใน กานดา ช่วยเมือง, 2542, หน้า 1)

ปัญหายาเสพติดยังมีความรุนแรงมากเท่าใดย่อมส่งผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ อย่างมากเท่านั้น โดยอาจจะสรุปผลกระทบของปัญหายาเสพติดที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ต่อประเทศชาติพอสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2545, หน้า 6)

1. ผลกระทบต่อบุคคล โดยเฉพาะบุคคลที่เสพยาเสพติดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ได้แก่ ด้านร่างกาย เช่น สมอและระบบประสาทถูกทำลาย บุคลิกภาพและร่างกายถูกทำลาย มีอากาศติดและแพร่เชื้อเอดส์ ฯลฯ ด้านจิตใจ เช่น หวาดระแวง กังวลใจ สับสนในชีวิตและการตัดสินใจ หรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ฯลฯ และด้านสังคม เช่น ประสิทธิภาพการทำงานลดลง สังคมไม่ยอมรับ และถูกจำกัดสิทธิทางกฎหมาย

2. ผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชน ครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดย่อมได้รับผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การถูกดำเนินการตามกฎหมาย เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล รวมทั้งหวั่นไหวในชีวิตและทรัพย์สินของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติและเพื่อนบ้านหรือในชุมชน ฯลฯ

3. ผลกระทบต่อสังคมไทย ในภาพรวมของสังคมไทยย่อมได้รับผลกระทบทั้งด้านการบริหารจัดการภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ค่าใช้จ่ายในกระบวนการ ยุติธรรม ค่าก่อสร้างสถานที่ต่าง ๆ ฯลฯ ด้านเศรษฐกิจและการคลัง เช่น การสูญเสียรายได้ของรัฐ การเสียงบประมาณในการป้องกันปราบปราม บำบัดรักษาและฟื้นฟู ฯลฯ และ ด้านความมั่นคงและชื่อเสียงของประเทศ

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ปัญหายาเสพติดเป็นภัยคุกคามทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมของบุคคล การกัดกร่อนความสัมพันธ์ หรือ สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว รวมถึงการทำลายความเข้มแข็งของชุมชน สวัสดิภาพของคนในสังคม และทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นทุนทางสังคม

แม้ว่าทุกฝ่ายจะพยายามที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ตลอดมา โดยมีการดำเนินการตามแผนและโครงการต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ แต่ผลที่เกิดขึ้นก็คือยาเสพติดนั้นอาจจะหายไปหรือซบเซาไปชั่วขณะ และเกิดเป็นยาเสพติดอื่นหรือรูปแบบอื่นขึ้นมาแทนที่ เช่น การเปลี่ยนแปลงการแพร่ระบาดจากฝิ่น มาสู่เฮโรอีน และยาบ้าในปัจจุบันนี้ เป็นต้น

จากรายงานการประมาณการจำนวนประชากรทั่วประเทศประมาณจากผู้รายงานว่าเคยใช้สารเสพติดชนิดใดชนิดหนึ่งในจำนวน 9 ชนิด คือ กัญชา กระท่อม ฝิ่น เฮโรอีน สารระเหยประเภทเบนซิน ทินเนอร์ (น้ำมันผสมสี และกาว) ยาบ้า ยาอีหรือยาเลิฟ ยาเค และโคเคน ซึ่งค่าประมาณการจำนวนผู้ใช้ยาเสพติดได้มีการจำแนกตามประเภทการใช้ และพื้นที่ ดังต่อไปนี้

ตาราง 1

ประมาณการผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในประเทศไทย

พื้นที่	ประชากร	เคยใช้	ร้อยละเคยใช้	เคยใช้ใน 1 ปี	ร้อยละ 1 ปี	เคยใช้ใน 30 วัน	ร้อยละ 30 วัน
กรุงเทพฯ	4,118,185	497,081	12.1	87,736	2.1	40,378	1.0
ปริมณฑล	1,812,061	226,365	12.5	72,345	4.0	43,073	2.4
ในเขตเทศบาล	1,027,374	118,466	11.5	26,587	2.6	15,260	1.5
นอกเขตเทศบาล	784,687	107,899	13.8	45,758	5.8	27,813	3.5
ภาคเหนือ	8,693,200	750,193	8.6	163,185	1.9	64,551	0.7
ในเขตเทศบาล	1,775,350	151,816	8.6	27,850	1.6	11,586	0.7
นอกเขตเทศบาล	6,917,850	589,377	8.6	135,335	2.0	52,965	0.8
ภาคกลาง	8,392,086	1,086,809	13.0	147,283	1.8	82,649	1.0
ในเขตเทศบาล	2,324,543	306,916	13.2	41,827	1.8	24,996	1.1
นอกเขตเทศบาล	6,067,543	779,893	12.9	105,456	1.7	57,630	1.0
ภาคอีสาน	15,969,010	4,172,801	26.1	1,112,144	7.0	488,904	3.0
ในเขตเทศบาล	2,572,933	679,546	26.4	202,990	7.9	89,129	3.5
นอกเขตเทศบาล	13,396,077	3,493,255	26.1	909,154	6.8	397,775	3.0
ภาคใต้	5,680,122	578,938	10.2	359,392	6.3	281,099	4.9
ในเขตเทศบาล	1,289,134	115,639	9.0	42,575	3.3	31,795	2.5
นอกเขตเทศบาล	4,390,988	463,299	10.6	316,817	7.2	249,304	5.7
รวมทั่วประเทศ	44,664,664	7,312,187	16.4	1,942,085	4.3	998,655	2.2

ที่มา. จาก รายงานผลโครงการประมาณการจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในประเทศไทย (หน้า 3), โดย กรรมการที่ปรึกษาด้านข้อมูลและวิชาการสารเสพติด, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ม.ป.ป., กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

จากตาราง 1 ประมาณการผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในประเทศไทย ได้มีการจำแนกตามประเภทการใช้ และพื้นที่ จะเห็นว่ามียาเสพติดในทุพื้นที่ โดยในกรุงเทพมหานครมีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เคยใช้จำนวนทั้งสิ้น 497,081 คน คิดเป็นร้อยละ 12.1 ปริมาณผู้มีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เคยใช้จำนวนทั้งสิ้น 226,365 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 ภาคเหนือมีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เคยใช้จำนวนทั้งสิ้น 750,193 คน คิดเป็นร้อยละ 8.6 ภาคกลางมีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เคยใช้จำนวนทั้งสิ้น 8,392,086 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0 ภาคอีสานมีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เคยใช้จำนวนทั้งสิ้น 15,965,010 คน คิดเป็นร้อยละ 26.1 ภาคใต้มีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เคยใช้จำนวนทั้งสิ้น 5,680,122 คน คิดเป็นร้อยละ 10.2 และโดยรวมทั่วประเทศมีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจำนวนทั้งสิ้น 7,312,200 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4

ความรุนแรงของปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดการตื่นตัวจากหลาย ๆ ฝ่าย และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ก็ให้ความสำคัญในลำดับสูงต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีการบรรจุเป็นแนวทางหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงทางสังคม สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบันที่ยังคงให้ความสำคัญต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับสูง รวมถึงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังเช่นนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงยุติธรรม เป็นต้น

2. นักสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติด

ในฐานะที่ “นักสังคมสงเคราะห์” เป็นกลุ่มวิชาชีพที่มีบทบาทและความสำคัญลำดับสูงในการพัฒนาและช่วยเหลือเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันของคนในสังคม ตลอดจน ทำให้เกิดการพัฒนาคูณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีทุกด้านที่เกี่ยวข้องในทุกกลุ่มเป้าหมายทุกระดับในสังคม ตั้งแต่ระดับบุคคล กลุ่มครอบครัวและชุมชนที่ประสบปัญหาและความเดือดร้อนที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตโดยปกติ

นักสังคมสงเคราะห์จำนวนมาก จึงเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและชำนาญการปฏิบัติงานเฉพาะด้านทั้งในสายงานหลักและสายงานสนับสนุนตามความสนใจและความถนัดของแต่ละคน เช่น งานในด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน งานด้านการแพทย์ งานด้านการยุติธรรม และงานด้านการศึกษา เป็นต้น โดยแบ่งประเภทแตกต่างกันออกไปตามที่นักสังคมสงเคราะห์แต่ละคนให้ความสนใจ

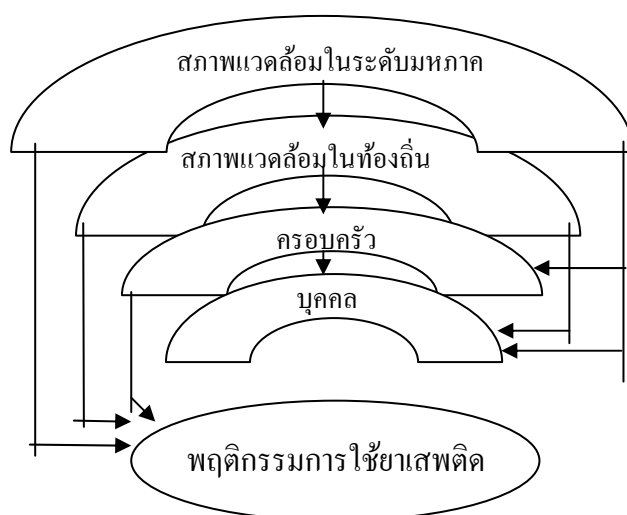
“นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด” เป็นกลุ่มวิชาชีพสังคมสงเคราะห์อีกด้านหนึ่งที่มีบทบาทและความสำคัญลำดับสูงต่อการช่วยเหลือคนในสังคมทั้งในกลุ่มคนปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มผู้ติดยาเสพติด รวมถึง ครอบครัวและชุมชน ในขณะที่นักสังคมสงเคราะห์อีกจำนวนหนึ่งจะเป็นผู้ทำงานในสายงานสนับสนุน ด้วยการจัดหาบริการและสวัสดิการต่าง ๆ * ที่จำเป็นและสอดคล้องกับการปฏิบัติงานที่ช่วยให้ผู้รับบริการกลุ่มต่าง ๆ ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด (กลุ่มเสี่ยง) ในขณะที่อีกกลุ่มเป้าหมายหนึ่งสามารถเลิกยาเสพติดได้ด้วยกระบวนการและวิธีการทางวิชาชีพเฉพาะด้าน (กลุ่มติดยาเสพติด)

สำหรับเป้าหมายของกระบวนการและวิธีการตามหลักการของวิชาชีพที่นักสังคมสงเคราะห์ในงานยาเสพติด สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ ก็คือ 1) กลุ่มผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยง นั่นก็คือพยายามรณรงค์ป้องกันไม่ให้คนในกลุ่มนี้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุกกรณี ในขณะที่ 2) กลุ่มนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติงานกับกลุ่มผู้ติดยาและสารเสพติด จะเน้นกระบวนการให้ช่วยเหลือผู้รับบริการที่ประสบปัญหาการติดยาและสารเสพติดสามารถเลิกยาเสพติดได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตได้อย่างสอดคล้องและตรงกับความต้องการและความจำเป็นของผู้รับบริการแต่ละคน รวมถึง ต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข เช่น มีงานทำ มีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามอัตภาพ เป็นต้น

* *การให้บริการ* หมายถึง การทำงานในมิติที่แตกต่างทางกายภาพของการทำงาน เช่น สถานบริการทางการแพทย์และสุขภาพจิต โรงพยาบาล สวัสดิการเด็กและเยาวชน บริการผู้สูงอายุ กระบวนการศาลและยุติธรรม โปรแกรมการให้ความช่วยเหลือแก่พนักงานในโรงงานและธุรกิจเอกชนต่าง ๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามพบว่า ปัญหาอันเกี่ยวเนื่องจากการปฏิบัติงานกับผู้รับบริการที่ประสบปัญหาเรื่องของความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากสาเหตุหลาย ๆ ประกอบประกอบกัน อาทิ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล
2. ปัจจัยด้านครอบครัว
3. สภาพแวดล้อมในท้องถิ่น
4. สภาพแวดล้อมในระดับมหภาค

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด

ที่มา. จาก Structural determinants of youth drug use: The scope for youth health development (p. 61), by C. Spooner, W. Hall, & M. Lynskey, 2001, Australia: Australian National Council on Drugs.

อีกกลุ่มปัญหาสำคัญของผู้ติดยาและสารเสพติดส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับระยะเวลาในการบำบัดรักษาที่ไม่เหมาะสม เช่น สั้น หรือ ยาวเกินไป หรือ ไม่พิจารณาความเหมาะสมและสภาพการติดยาเสพติดของแต่ละคน รวมถึง ข้อจำกัดของการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยเหตุผลและข้อเท็จจริงประการหนึ่งของการทำงาน นั่นคือ ผู้ติดยาเสพติดจำนวนหนึ่งต้องการการบำบัดรักษาในระยะเวลาที่ยาวและเข้มข้นมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีปัญหาการติดยาเสพติดเรื้อรัง หรือ ที่ประสบปัญหาติดยาเสพติดซ้ำบ่อยครั้ง ซึ่งลักษณะปัญหาเช่นนี้ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยระยะเวลาที่สั้น หรือ มีเงื่อนไขและข้อจำกัดด้านเวลาเป็นตัวแปรสำคัญในการดำเนินงาน เป็นต้น

ดังนั้น โดยนัยดังกล่าวจึงเท่ากับว่านักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติงานด้านยาเสพติด นอกจากมีพื้นฐานความรู้ ทักษะ ความสามารถและสมรรถนะที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์แล้ว จำเป็นจะต้องมีความรู้และความเข้าใจเรื่องของยาเสพติดทั้งในส่วนของการป้องกัน งานบำบัดรักษาและงานฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยบูรณาการความร่วมมือ องค์ความรู้ และทรัพยากร หรือ สิ่งจำเป็นอื่นๆ เข้าสู่การทำงานของตนเองได้อย่างเหมาะสม เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายการดำเนินงานได้รับผลลัพธ์ตามที่ต้องการได้

นักสังคมสงเคราะห์ จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการจัดสรรบริการและการให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการที่เป็นกลุ่มเสี่ยงและที่ประสบปัญหาการติดยาและสารเสพติด ดังนั้น หน้าที่สำคัญของนักสังคมสงเคราะห์ นั่นคือ บทบาทของการเป็นผู้ที่สามารถประยุกต์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบการปฏิบัติงานที่เหมาะสมเพื่อช่วยเหลือผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องสามารถนำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความรู้ตามหลักการและทฤษฎี และข้อค้นพบจากการศึกษาและวิจัย มาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานของตนเองได้

นักสังคมสงเคราะห์ต้องให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการให้บริการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการติดยาเสพติด การฟื้นฟูสมรรถภาพและรวมถึงการพัฒนาแผนการบำบัดรักษาที่มีประสิทธิภาพไปพร้อมๆ กัน

เป้าหมายของ “มาตรฐานการปฏิบัติงานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด”

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มผู้ประสบปัญหาการติดยาและสารเสพติด อาจกล่าวได้ว่ามีบริบทการทำงานในกลุ่มเป้าหมายที่ค่อนข้างหลากหลาย เช่น ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชนและองค์กร ดังนั้น การกำหนดมาตรฐาน จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติงานทางวิชาชีพ เพื่อให้ นักสังคมสงเคราะห์ได้มีการตระหนักรู้ มีค่านิยม ทศนคติ ความรู้ ตลอดจนเข้าใจวิธีการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับบริบทการทำงานตามที่กล่าวถึงข้างต้นได้

จากเป้าหมายเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานงานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ดังนั้น เจตนารมณ์ของการจัดทำมาตรฐานการทำงานสำหรับวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดชุดนี้ จึงเป็นไปเพื่อ:

“...ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคล รวมถึง กระบวนการและวิธีการทำงานของ นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จนสามารถบรรลุ การทำงานกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่าง ปกติสุข และไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในทุกกรณี...”

เจตนารมณ์ ดังกล่าว สามารถกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของ นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด ได้เป็น 6 ประการ ดังนี้

1. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักการและวิธีการปฏิบัติงานกับกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มผู้ประสบปัญหาการติดยาและสารเสพติด ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม
2. เพื่อปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพงานป้องกันกลุ่มเสี่ยง การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
3. เพื่อเป็นการตรวจสอบการให้บริการทางสังคมสงเคราะห์ให้เป็นไปตามที่สมาคมฯ กำหนดไว้
4. เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ ความรู้ ทักษะ สมรรถนะและทัศนคติที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มผู้ติดยาและสารเสพติดให้มีประสิทธิภาพสูงสุดทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ตลอดจน ผู้จัดบริการประเภทต่างๆ
5. เพื่อส่งเสริมให้นักสังคมสงเคราะห์ได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาความรู้และความเข้าใจที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานมากยิ่งขึ้น และ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลกปัจจุบัน
6. เพื่อส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ให้เป็นไปอย่างหลากหลายมากขึ้น เช่น บทบาทการทำหน้าที่สนับสนุน ให้การศึกษา และการฝึกอบรมเพื่อยกระดับการปฏิบัติงานทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ในมิติการทำงานด้านยาเสพติด

นิยามและคำจำกัดความ

นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด

ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ที่นำองค์ความรู้ทางสังคมสงเคราะห์บูรณาการเข้ากับองค์ความรู้อื่นๆ ที่จำเป็นในการพัฒนาบุคคล ชุมชนและสังคม ในมิติการทำงานเฉพาะด้านยาเสพติด ได้แก่ การป้องกันการติดยาเสพติด การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาและสารเสพติด (ทั้งในระบบสมัครใจ ระบบบังคับรักษาและระบบต้องโทษ) ตลอดจน การให้ความช่วยเหลือครอบครัวและชุมชน และการวางแผนการดำเนินงานเพื่อลดปัญหาเสพติดทั้งในภาครัฐและเอกชน (ถ้ามี) โดยผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์เฉพาะด้านยาเสพติดนี้ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานและปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานที่สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยกำหนด

การป้องกันการติดยาเสพติด

การดำเนินงานเพื่อป้องกันไม่ให้กลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็กและเยาวชน ผู้ใช้แรงงาน ประชาชนทั่วไป ทั้งที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการใช้ยาและสารเสพติดและกลุ่มทั่วไป เข้าไปเกี่ยวข้องกับการติดยาเสพติดทุกกรณี ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการตกเป็นทาสของยาและสารเสพติด

การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

การดำเนินงานเพื่อแก้ไขสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาและสารเสพติดให้เลิกจากการเสพ และสามารถกลับไปดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข การรักษา การเสพติดทางกาย เป็นจุดเริ่มต้นของการบำบัดรักษา แต่มิได้มุ่งหมายสำคัญที่จะแก้ไขคนที่ตกเป็นทาสของยาเสพติด

ยาเสพติด

ยาเสพติดให้โทษ ตม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อย ๆ มีอาการถอนพิษยาเมื่อขาดยามีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยา-เสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย

การบังคับใจตนเอง

อาสาศมัครหลักเลียงกิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ อาทิ การกิน การดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การใช้ยาเสพติด หรือ การมีเพศสัมพันธ์

การติดยาเสพติด

การมีพฤติกรรมพึ่งพิงยาเสพติดทั้งทางร่างกายและจิตใจ พฤติกรรมตัวอย่างนี้เช่น พฤติกรรมการติดยาเสพติด การติดพนัน ติดการจับจ่าย/ซื้อสินค้า ติดการใช้อินเทอร์เน็ตและติดการบริโภค อาทิ การกิน และการเสพยาและสารเสพติด เป็นต้น

การให้คำปรึกษา

เป็นกระบวนการที่มักใช้บ่อยในการปฏิบัติงานกับผู้รับบริการของนักสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติด และวิชาชีพอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการช่วยเหลือแก่บุคคล คู่สมรส ครอบครัว กลุ่มและชุมชนต่าง ๆ ในการกำหนดแนวทางหรือทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง การช่วยเหลือเพื่อให้ถึงเป้าหมายการดำเนินชีวิต และการจัดหาความต้องการด้านข้อมูลข่าวสารแก่ผู้รับบริการ

มุมมองด้านตัวบุคคลในบริบทสภาพแวดล้อม

เป็นมุมมองการทำงานในฐานะที่ผู้รับบริการเป็นส่วนหนึ่งของระบบสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วยการรวบรวมสิ่งแวดล้อมและอิทธิพลอะไรก็ตามที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระดับบุคคล หรือที่เกี่ยวข้องทั้งทางกายภาพและสังคมสิ่งแวดล้อม

พลวัตทางจิต

เป็นลักษณะของระบบคิด อารมณ์และความตั้งใจในกระบวนการทางสภาพจิตที่ประกอบด้วยแรงจูงใจภายใต้จิตสำนึกและจิตใต้สำนึกของบุคคลที่นำไปสู่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรม กระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้นได้จากการผสมผสานกันระหว่างพันธุกรรม ชีวเคมี และสิ่งแวดล้อมทางสังคม รวมถึงประสบการณ์ในชีวิตจริงของบุคคลในการรับรู้ถึงความสามารถของตนเองและที่บิดเบือนจากความเป็นจริง รวมถึง การหล่อหลอมเข้าสู่ประสบการณ์และความทรงจำของตนเองต่อไป

การบำบัดทางจิต

การบำบัดทางจิต เป็นการทำงานเฉพาะทาง มีรูปแบบที่เป็นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างนักสังคมสงเคราะห์หรือวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสภาพจิตใจและผู้รับบริการ (หมายรวมถึง บุคคล คู่สมรส ครอบครัว หรือ กลุ่มบุคคล) โดยสัมพันธ์ภาพที่ดีในการบำบัดรักษาจะถูกสร้างขึ้นเพื่อช่วยบรรเทาอาการและความเจ็บป่วยทางจิตใจ ความเครียดทางจิตและสังคม ปัญหาด้านสัมพันธ์ภาพ และภาวะคับคั่งในการแก้ไขจัดการในสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ มีรูปแบบของการบำบัดรักษาทางจิตที่หลากหลายไม่จำกัดเพียงประเภทการทำจิตบำบัดในครอบครัวเท่านั้น หากแต่รวมถึงการทำกลุ่มบำบัด การบำบัดตามแนวคิดปัญญา-พฤติกรรม การบำบัดในกลุ่มจิตสังคม และละครบำบัด เป็นต้น

มาตรฐานการปฏิบัติงานสำหรับนักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด

มาตรฐานข้อที่ 1 เรื่อง จรรยาบรรณและค่านิยมในการปฏิบัติงาน

นักสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติดควรยึดมั่นในค่านิยมและจริยธรรมที่ดีของวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้ โดยยึดหลักจริยธรรมทางวิชาชีพที่กำหนดแล้วโดยสมาคมฯ เป็นมาตรฐาน

การให้ความหมาย

พันธกิจสำคัญของการทำงานสังคมสงเคราะห์ มีที่มาจากรากฐานของการกำหนดค่านิยมหลัก 6 ประการ ได้แก่ การให้บริการ ความยุติธรรมทางสังคม ศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ ความซื่อสัตย์และศักยภาพ ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์ทุกคนจะต้องตระหนักในหน้าที่เหล่านี้และนำมาใช้ในการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการทุกคน, วิชาชีพ, ตนเอง, เพื่อนร่วมงานและสังคม

การทำงานในระดับปฐมภูมิ นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ใช้บริการในฐานะของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้น นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรจะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิที่ผู้ใช้บริการพึงมีพึงได้จากการขอรับบริการ เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับบริการทุกด้านอย่างเพียงพอ และพึงแสดงความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติที่เป็นผลจากการตัดสินใจทางวิชาชีพ

นักสังคมสงเคราะห์ฯ จะต้องเตรียมตัวพร้อมรับสถานการณ์และความท้าทายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในช่วงปฏิบัติงาน เช่น การรณรงค์ป้องกัน การจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะและความรู้ในการป้องกันตนเอง ตลอดจน การวินิจฉัยและการบำบัดรักษาผู้ใช้บริการที่มีสภาวะความเจ็บป่วยทางจิต พฤติกรรม และสภาวะทางอารมณ์ ซึ่งรวมถึง การยึดมั่นในการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการ โดยคำนึงถึงข้อปฏิบัติของ

สถานที่บริการ ข้อปฏิบัติในระดับสังคมหรือชุมชน นโยบายของรัฐและข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด

ในการกำหนดค่านิยมและความเข้าใจของนักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด จะถือว่านักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติงานจะต้องใส่ใจและให้ความสำคัญต่อค่านิยมและความเข้าใจในการทำงาน 2 ด้าน ได้แก่

ประเภทของค่านิยมและความเข้าใจในการทำงานสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด	ค่านิยมในการทำงานสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด
1) ค่านิยมพื้นฐาน	1. ความเชื่อในศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ 2. ความเชื่อในสัมพันธภาพทางวิชาชีพ 3. ความเชื่อในความเสมอภาค 4. ความเชื่อว่ามนุษย์มีแรงขับในการพัฒนาตนเอง 5. ความเชื่อในศักยภาพของสภาพแวดล้อมทางสังคม สถาบันครอบครัวและเครือข่าย 6. ความเชื่อในความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม
2) ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านยาเสพติด	1. ความเชื่อในศักยภาพของผู้ใช้ยาเสพติด 2. ความเชื่อในศักยภาพของครอบครัว 3. ความเชื่อในการเสริมพลังการทำงาน 4. ความเชื่อในการทำงานที่ยืดหยุ่น (ไม่ยึดติด)
3) ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านยาเสพติด	1. ความเข้าใจในความสัมพันธ์เชิงอำนาจและอัตลักษณ์ของผู้ใช้บริการ 2. ความเข้าใจในพลวัตของยาเสพติด

มาตรฐานข้อที่ 2 เรื่อง ความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ด้านยาเสพติด

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรจะได้นำความรู้ ความสามารถและทักษะการปฏิบัติงานเฉพาะทางวิชาชีพไปใช้ในการปฏิบัติงานทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว กลุ่ม ชุมชน ตลอดจน การบริหารและการวิจัยเพื่อพัฒนาตนเอง และวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

การให้ความหมาย

การปฏิบัติงานทางด้านสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในงานวิชาชีพ เช่น ทฤษฎีมิติคนกับสิ่งแวดล้อม การปฏิสัมพันธ์เชิงพลวัต ทฤษฎีพลวัตทางจิต และทฤษฎีระบบครอบครัว เป็นต้น โดยนักสังคมสงเคราะห์ฯ จะต้องสามารถผนวกความรู้ทางจิต ความรู้ทางวัฒนธรรม ปัจจัยด้านสุขภาพที่มีผลต่อสุขภาพจิต อารมณ์ รวมถึง แนวคิดและทฤษฎีบุคลิกภาพ พฤติกรรมศาสตร์ การตระหนักรู้ถึงอิทธิพลของสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย เพราะมีเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การเกิดผลกระทบทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้ใช้บริการและเหนี่ยวนำไปสู่ปัญหาการใช้ยาและสารเสพติดต่างๆ จนทำให้เป็น “ผู้ใช้ยาเสพติด” ในท้ายที่สุด

นอกจากนี้ นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดต้องสามารถปฏิบัติงานโดยอาศัยเทคนิคและทักษะความชำนาญทางอาชีพ อาทิ การให้คำปรึกษาทางสังคม การทำกลุ่มทางสังคม การติดตามผลการรักษา และการประสานการใช้ทรัพยากรและทุนทางสังคม เป็นต้น ที่เอื้อประโยชน์ในการปฏิบัติให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โดยมุ่งเป้าหมายการให้บริการที่ช่วยให้ผู้ใช้บริการแต่ละราย/กลุ่มสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และสามารถพัฒนาไปสู่การช่วยเหลือครอบครัว ชุมชนและสังคมในการพัฒนาอีกระดับหนึ่ง

ดังนั้น ด้วย “ศาสตร์และศิลป์ในทางวิชาชีพ” ที่ประกอบด้วยเงื่อนไขด้านความรู้ เทคนิคและทักษะ ในการปฏิบัติงานข้างต้น นักสังคมสงเคราะห์ควรเป็นผู้มีความรู้ ทักษะและความสามารถที่จะเป็น ประโยชน์ในการปฏิบัติงานที่จำเป็นในแต่ละขั้นตอนการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. ริเริ่มและดำรงไว้ซึ่งสัมพันธภาพด้วยความเคารพ ยอมรับและไว้วางใจกัน
2. การรวบรวมและการแปลความข้อมูลทางสังคม บุคลิกภาพ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ
3. การประเมินผลและการแก้ไขปัญหาภายใต้บริบทการปฏิบัติงาน
4. การสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายทั้งด้านความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรม ตามที่กำหนดไว้
5. ริเริ่มการกำหนดเป้าหมายที่เป็นไปได้ให้กับผู้ใช้บริการและการบรรลุให้ถึงเป้าหมายนั้น ๆ
6. การจำแนกประเภทของทรัพยากรได้อย่างเหมาะสมและการประเมินเครื่องมือต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ
7. สนับสนุนให้เกิดการบริการแก่ผู้ใช้บริการ
8. ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งกับภาคีความร่วมมือที่เกี่ยวข้องทั้งในวิชาชีพสังคมสงเคราะห์และ วิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการและช่วยเหลือผู้ใช้บริการได้อย่างเหมาะสม

เมื่อมีความต้องการและจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาความรู้และทักษะการทำงานเพื่อให้สามารถ ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างสมดุล ดังนั้น หน้าที่สำคัญของนักสังคมสงเคราะห์ฯ คือ ต้องพยายามชวนขวนขวายการฝึกอบรมที่เหมาะสมแก่ความรู้และทักษะที่ตนเองต้องการ รวมถึง การติดตาม ตรวจสอบ การให้การปรึกษา และการส่งต่อผู้ใช้บริการไปยังนักวิชาชีพอื่น ๆ ที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ

นักสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติดควรที่จะกำหนดขอบเขตการปฏิบัติงานต่อผู้ป่วยอย่างเหมาะสม ทั้งในด้านความรู้ ทักษะและทรัพยากร ที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงาน ซึ่งจะต้องให้ความเคารพต่อ การตัดสินใจของวิชาชีพ และยอมรับต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

มาตรฐานข้อที่ 3 เรื่อง การประเมินทางสังคม ความเสี่ยงและความซับซ้อนของปัญหา

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรทำการประเมินทางสังคม ภาวะความเสี่ยงในการดำเนินชีวิตและความซับซ้อนของปัญหาของผู้ใช้บริการโดยอาศัยความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องและเหมาะสม สามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้อง และเสนอทางเลือกช่วยเหลือและแนวปฏิบัติต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้ผู้ใช้บริการแต่ละกลุ่มสามารถจัดทำแผนการป้องกัน การบำบัดรักษาและรูปแบบการบำบัดรักษาที่เหมาะสมและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การให้ความหมาย

สิ่งสำคัญในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดที่นักสังคมสงเคราะห์ฯ จะต้องปฏิบัติเพื่อให้กระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกระบวนการทางสังคม นั่นก็คือ “การประเมิน” โดยนัยการประเมินในที่นี้ หมายถึง การศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรค ข้อดี คุณค่า หรือความสำคัญของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นระบบ เป้าประสงค์ที่สำคัญของการประเมินทางสังคมโดยทั่วไป ก็คือ เพื่อทราบปัจจัยทางสังคมต่างๆ และทรัพยากรทางสังคม ที่มีความสำคัญและมีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล กลุ่มชุมชน ทั้งที่เป็นปัจจัยเชิงบวกและปัจจัยเชิงลบ โดยเน้นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างนักสังคมสงเคราะห์และผู้ใช้บริการ ตลอดจน ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดในสภาพปัญหาที่ผู้ใช้บริการแต่ละคนประสบ เช่น ข้อมูลจากครอบครัว เพื่อน สามเษก-ภรรยา เพื่อนบ้าน ตลอดจน คนในชุมชน เป็นต้น เพื่อให้มีข้อมูลการประเมินที่ถูกต้อง แม่นยำและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม ซึ่งแนวทางการประเมินที่จำเป็นสำหรับนักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดควรประกอบด้วย

1. การประเมินความต้องการและจำเป็นในการให้บริการ (Need/Case Assessment)

หมายถึง การประเมินความต้องการของผู้ใช้บริการเพื่อนำมาทำนโยบาย แผนงาน หรือโครงการใด ๆ ที่เป็นการประเมินก่อนจัดทำแผนหรือทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการ

2. การประเมินครอบครัว (Family Assessment) เป็นการประเมินเพื่อศึกษาถึงการปฏิบัติ

หน้าที่ของครอบครัว (Functional assessment) เพื่อให้เข้าใจสภาพและบริบทของครอบครัวทั้งในทางกายภาพ ชีวภาพและสังคม ตลอดจนภาวะวิกฤติในครอบครัว เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นต่อการกำหนดแนวทางการให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการ

3. การประเมินความเสี่ยง เป็นการประเมินความเสี่ยงในการดำเนินชีวิตของผู้ใช้บริการ

ทั้งที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการใช้ยาและสารเสพติดและผู้ใช้ยาเสพติด โดยที่การประเมินความเสี่ยงในที่นี้จะต้องครอบคลุมถึงโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาด ความเสียหาย การรั่วไหล ความสูญเสียเปล่าหรือเหตุการณ์ซึ่งไม่พึงประสงค์ที่ทำให้งานไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด โดยการประเมินความเสี่ยง เป็นกระบวนการที่ใช้ในการระบุและวิเคราะห์ความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร รวมทั้งการกำหนดแนวทางที่จำเป็นต้องใช้ในการควบคุมความเสี่ยง หรือการบริหารความเสี่ยง

นักสังคมสงเคราะห์ฯ จะต้องเชื่อมโยงระบบปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่างกัน เช่น ระบบคน ระบบงาน และระบบสภาพแวดล้อม มาผนวกร่วมกันได้อย่างเป็นเอกภาพ ทั้งยังต้องสามารถอธิบายแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น ในลักษณะการเชื่อมความสัมพันธ์ของปัญหาที่ต้องการจะแก้ไข เช่น ลักษณะปัญหาใดของผู้ใช้บริการที่ควรจะเป็นปัญหาสำคัญลำดับแรกที่ต้องได้รับการแก้ไขก่อนเพื่อให้สามารถวางแผนการแก้ไขปัญหาในลำดับความสำคัญถัดมาได้ ทั้งนี้ โดยจะต้องใส่สาระสำคัญของข้อมูลที่ค้นพบ และข้อมูลที่ผ่านการสังเคราะห์ร่วมกันกับผู้ใช้บริการ เพื่อนำไปสู่การวางแผนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

มาตรฐานข้อที่ 4 เรื่อง การวางแผนการดำเนินงาน

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรจะมีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่หลากหลายในทุกมิติการทำงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้จัดทำแผนการป้องกันและบำบัดรักษาที่เหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการแต่ละราย/กลุ่ม โดยมุ่งเน้นกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพภายในบุคคลในการจัดการแก้ไขปัญหาและความต้องการ ความจำเป็นที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ รวมถึง สามารถเพิ่มศักยภาพในการทำหน้าที่ต่างๆ ของผู้ใช้บริการที่มีต่อครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถานประกอบการและชุมชนได้

การให้ความหมาย

หัวใจสำคัญในงานสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดติดภายหลังจากที่นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดทำการประเมินทางสังคมและวิเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้แล้ว ขั้นตอนมาก็คือ การวางแผนและแนวทางการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ใช้บริการแต่ละราย ตลอดจน ผู้ใช้บริการที่เป็นกลุ่ม ชุมชนและสังคม โดยการวางแผนเป็นกระบวนการงานหนึ่งที่มีความสำคัญกับการพิจารณาและกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ผู้ใช้บริการฯ ต้องการและเป็นความจำเป็นสำคัญ การวางแผนเป็นเสมือนสะพานเชื่อมโยงระหว่างปัจจุบันและอนาคต โดยใช้ข้อมูลจากอดีตมาช่วยในการวิเคราะห์ ดังนั้นการวางแผนจึงเป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่พิจารณากำหนดแนวทางปฏิบัติงานมีรากฐานการตัดสินใจตามวัตถุประสงค์ ความรู้และการคาดคะเนอย่างใช้ดุลพินิจ เพื่อให้ได้แนวทางการปฏิบัติที่ดีที่สุด โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล กลุ่ม ครอบครัวและชุมชน

สำหรับกรณีของการจัดลำดับความสำคัญ หรือ การกำหนดแผนและกระบวนการเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉินควรจะเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่วิชาชีพด้านสุขภาพจิตหรือสถาบันที่มีชื่อเสียงในด้านนี้โดยตรงและควรจะมีการแลกเปลี่ยนกับผู้ใช้บริการ เมื่อมีการสัมภาษณ์กันในช่วงต้น ๆ ของการเข้ารับบริการ ทั้งนี้ โดยการวางแผนจะต้องครอบคลุมถึงแผนครอบครัว แผนชุมชน แผนหน่วยงานและแผนเครือข่าย เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินงานที่สุด

นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดจะต้องให้ความสำคัญอย่างสูงต่อการดำเนินการบริหารแผน (Contract Plan) ซึ่งเป็นมิติการทำงานที่มีความท้าทายและจะช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถเห็นช่องทางการเข้าสู่บริการต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มรับ จนกระทั่งจบการให้บริการ และจะช่วยให้ นักสังคมสงเคราะห์และวิชาชีพอื่น ๆ สามารถทำงานได้โดยสะดวกและมีประสิทธิภาพแม้ว่าจะเป็นการทำงานที่รับช่วงต่อกันก็ตาม

การจะวางแผนการทำงานได้นั้น นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรจะมีความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการต่าง ๆ ในสังคม เพื่อการส่งต่อที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ และเป็นการทำให้แน่ใจว่าสิ่งที่ผู้ใช้บริการได้รับบริการด้านจิตสังคมที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งจะเป็นประโยชน์นำไปสู่การสร้างความร่วมมือหรือ การประสานงานที่เหมาะสมโดยเน้นความร่วมมือกับชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งหรือปรับปรุงระบบการดูแล รักษาและการบริการให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรจะธำรงรักษาไว้ซึ่งการติดต่อประสานด้านความร่วมมือกับวิชาชีพต่าง ๆ ทั้งในวิชาชีพสังคมสงเคราะห์และนอกวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อเชื่อมระบบการส่งต่อที่มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้ใช้บริการ ทั้งนี้ นักสังคมสงเคราะห์ฯ ไม่ควรนำข้อมูลของผู้ใช้บริการออกมาเปิดเผยโดยปราศจากการยินยอมหรือการทำสัญญาจากผู้ใช้บริการ

มาตรฐานข้อที่ 5 เรื่อง สัมพันธภาพทางวิชาชีพ

นักสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติดควรจะสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้ให้บริการ เพื่อให้เกิดการเข้าถึงสามารถช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงสัมพันธภาพทางกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ สหวิชาชีพต่าง ๆ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

การให้ความหมาย

นักสังคมสงเคราะห์ฯ จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับสัมพันธภาพทางวิชาชีพเป็นอย่างยิ่ง เพราะการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับบุคคล กลุ่ม ชุมชน องค์กรทางสังคม/รัฐและเอกชนหลายส่วน มิได้เป็นการดำเนินการเพียงหน่วยงานเดียว นอกจากนี้ งานสังคมสงเคราะห์เป็นหนึ่งในสหวิชาชีพที่จะต้องทำงานร่วมกับวิชาชีพอื่น ๆ ในกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอันจะทำให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายสูงสุด

สัมพันธภาพในที่นี้ มี 2 ระดับ ทั้งในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ให้บริการที่ต้องสร้างความไว้วางใจและความไว้นับถือใจเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือในขั้นตอนถัดมา ซึ่งเรียกว่า **“สัมพันธภาพทางวิชาชีพในระดับการให้บริการ (Interpersonal Relationship)”**

ในขณะเดียวกันการปฏิบัติงานเพื่อการช่วยเหลือนั้น นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรคำนึงถึงเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้ให้บริการแต่ละกลุ่ม ตลอดจน ครอบครัว ชุมชนและสังคม เป็นสำคัญ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ที่นักสังคมสงเคราะห์ฯ จะประสานความร่วมมือกับหน่วยสวัสดิการสังคม เพื่อให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตโดยปกติแก่ผู้ให้บริการ โดยคำนึงถึงความต้องการ การตัดสินใจและสิทธิของผู้ให้บริการมาประกอบการให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนสามารถเป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างผู้ให้บริการแต่ละส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึง ได้ดำเนินการแสวงหาบริการต่าง ๆ ที่มีส่วนสนับสนุนให้การบำบัดรักษามีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่ความสอดคล้องและตรงกับความต้องการ

จำเป็นและความต้องการของกลุ่มผู้ใช้บริการแต่ละกลุ่มเป็นหลัก หรือที่เรียกว่า “สัมพันธภาพในระดับวิชาชีพ (Professional Relationship)”

ในการปฏิบัติงานเบื้องต้นนั้น นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรคำนึงถึงสิทธิของผู้ใช้บริการที่จะต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้บริการเป็นหลักการขั้นพื้นฐานของการทำงานสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลของผู้ใช้บริการที่ได้มีการแลกเปลี่ยนกับนักสังคมสงเคราะห์นั้นจะถูกรักษาเป็นความลับ โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้ใช้บริการ และจะต้องตระหนักว่าข้อมูลทุกอย่างที่ได้รับจากผู้ใช้นั้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องส่วนตัวของผู้ใช้บริการและจำเป็นต้องเก็บรักษาเป็นความลับเอาไว้ หรือ อย่างน้อยที่สุดหากจะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลของผู้ใช้บริการก็ต้องได้รับความยินยอมจากผู้บริการเสียก่อน โดยทำเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปแบบของ “สัญญา” ในกรณีที่มีความต้องการใช้ข้อมูลเพื่อทางกฎหมายหรือจริยธรรมทางวิชาชีพก็ดี เช่น กรณีพบว่าผู้ใช้บริการจะทำอันตรายตนเองหรือทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับความเสียหาย หรือ กรณีการถูกทารุณกรรมเด็กและผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งควรจะทำเป็นรายงานเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องต่อไป

มาตรฐานข้อที่ 6 เรื่อง ทีมงานและทีมสหวิชาชีพในการปฏิบัติงาน

นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด พึงระลึกว่าการทำงานในกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จะต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรงและร่วมใจในการทำงานจากทีมงาน เพื่อนร่วมวิชาชีพ และสหวิชาชีพ เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการปฏิบัติงาน

การให้ความหมาย

เป้าหมายการดำเนินงานในด้านการป้องกัน รวมถึงกรณีของการให้การศึกษาชุมชน นั่นก็คือ การป้องกันไม่ให้อุปกรณ์เสี่ยงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดในทุกกรณี สำหรับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาและสารเสพติด นั่นก็คือการให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้ผ่านการบำบัดรักษาสามารถเลิกใช้ยาเสพติดและสามารถกลับไปดำรงชีพของตนในสังคมได้อย่างปกติสุข จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือ-การให้ความช่วยเหลือจากสหวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกัน ประเมินบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เช่น ด้านการแพทย์ จิตวิทยาและปัญหาทางสังคม รวมถึง การประเมินสถานการณ์ที่เป็นเหตุเหี้ยมนำไปสู่ปัญหาการใช้ยาเสพติดและการใช้ยาเสพติดซ้ำของผู้ใช้บริการ ทั้งนี้ ภาระงานที่นักสังคมสงเคราะห์ได้กำหนดขึ้นมานั้น ควรจะสะท้อนให้เห็นความพยายามที่นำไปสู่เป้าหมายของการป้องกัน นั่นคือ ไม่ให้เกิดผู้ติดยาเสพติดรายใหม่ และเป้าหมายของการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ นั่นคือ ผู้ใช้บริการผ่านการบำบัดรักษาและไม่หวนกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำอีก

มาตรฐานข้อที่ 7 เรื่อง การจัดการความรู้ และการพัฒนาทางวิชาชีพ

นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดควรจะพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ ความรู้ เทคนิค ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องตามมาตรฐานการทำงานทางวิชาชีพของสมาคมฯ และให้ถือว่าการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นหน้าที่ส่วนบุคคล ที่เป็นส่วนสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ต่อไป

การให้ความหมาย

เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น นักสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติดจะต้องมีการทบทวนและพัฒนาความรู้ทางหลักวิชาการและทฤษฎีอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบการปฏิบัติที่ดีในวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ซึ่งจะมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดกฎระเบียบในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์

สำหรับวิธีการในการพัฒนาตนเองของนักสังคมสงเคราะห์ฯ มีด้วยกันหลากหลายวิธีการ อาทิเช่น การนำผลการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงการทำงาน การเข้ารับการศึกษาในสาขาเฉพาะทาง เช่น การจัดการความเสี่ยง และการจัดการด้านการเงิน เป็นต้น หรือการพัฒนาทางวิชาชีพจากสมาคมวิชาชีพฯ

มาตรฐานข้อที่ 8 เรื่อง ทุนทางสังคม วัฒนธรรม และการบริหารจัดการทรัพยากรทางสังคมและสภาพแวดล้อม

นักสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติดควรจะให้ความสำคัญต่อศักยภาพทางวัฒนธรรมในการให้บริการตามมาตรฐานการทำงานที่สมาคมฯ กำหนด

การให้ความหมาย

สืบเนื่องจากความหลากหลายของกลุ่มประชากรที่มีผลต่อการแสวงหาปัจจัยทางจิตและสังคมที่แตกต่างกันออกไป ส่งผลให้นักสังคมสงเคราะห์งานยาเสพติดจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญของความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่แวดล้อมผู้ใช้บริการแต่ละคน ดังนั้น นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรเป็นผู้มีความเข้าใจอย่างดียิ่งในประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความคาดหวัง ค่านิยมและทัศนคติที่มีความแตกต่างและหลากหลายในผู้ใช้บริการแต่ละคน มูลเหตุจูงใจของการใช้ยาและสารเสพติด ประเภทของยาเสพติดที่เชื่อมโยงเข้ากับลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นสาเหตุและปัจจัยที่นำไปสู่ปัญหาการใช้ยาและสารเสพติด รวมถึง ผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้มีปัญหาการใช้ยาและสารเสพติด นอกจากนี้ นักสังคมสงเคราะห์ฯ จะต้องเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ เพศ อายุ รวมถึง ความแตกต่างทางด้านภาษา ฯลฯ เพื่อให้สามารถเข้าใจ-เข้าถึงผู้รับบริการทุกระดับและสามารถจัดรูปแบบการให้บริการที่มีความเหมาะสมโดยสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น และความแตกต่างที่เกิดขึ้นของผู้ใช้บริการแต่ละรายทั้งที่เป็นความแตกต่างทางพฤติกรรม อารมณ์และความคิด สามารถวิเคราะห์จุดอ่อน-จุดแข็ง ข้อจำกัดและอุปสรรคในการทำงานได้อย่างหลากหลาย เพื่อนำไปสู่การวางแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนสามารถสนับสนุนและประสานนำเอาทุนทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีมาใช้ในขับเคลื่อนกระบวนการตามแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างเหมาะสม จนเกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติตามเป้าหมายที่กำหนด

มาตรฐานข้อที่ 9 เรื่อง การจัดการข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรจะให้ความสำคัญกับการจัดการข้อมูลข่าวสารที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวางระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพและช่วยให้การช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึง มีการจัดวางระบบการจัดการข้อมูลที่ดีเพียงพอ โดยคำนึงถึงแหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ ความเป็นไปได้ ความถูกต้องและทันสมัย ตลอดจน การนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้อย่างหลากหลาย

การให้ความหมาย

การจัดการข้อมูล (Data management) เป็นการให้ได้ว่าซึ่งข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการ เพื่อช่วยในการวางแผนและกำหนดแนวทางการให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการ การจัดการข้อมูลอาจทำได้โดยการสังเกต การจดบันทึก การสัมภาษณ์ หรือ การออกแบบสอบถามข้อมูล และต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญและชำนาญในเชิงการจัดการและข้อมูลที่รวบรวมมาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ดีที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานต่อไป

โดยที่การจัดการที่ดีจะเป็นแนวทางการพัฒนาไปสู่การพัฒนาความรู้ด้านต่างๆ โดยเฉพาะความรู้ในงานที่ปฏิบัติผ่านกระบวนการศึกษาและวิจัยตามความจำเป็นแต่ละกรณี นอกจากนี้ ยังอาจนำความรู้เรื่องของการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการข้อมูลและการพัฒนาความรู้ในการปฏิบัติงานก็ได้

ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดการข้อมูลและความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นักสังคมสงเคราะห์ฯ จะต้องพัฒนาความรู้และความชำนาญในการใช้บริการทางอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ คอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้นไป รวมถึง การเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และความสามารถทางด้านทักษะและความรู้ที่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง

นักสังคมสงเคราะห์ฯ จะต้องมีความทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสื่อและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในโลกปัจจุบัน เพื่อให้ผลการปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ดีขึ้น (เพราะการ

ปฏิบัติงานบางอย่างจำเป็นต้องใช้อิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้มาใช้ในการปฏิบัติงานด้วย) แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีบางประการ นักสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องระมัดระวังในการรักษา ความลับของผู้ใช้บริการ

มาตรฐานข้อที่ 10 เรื่อง การบริหารการจัดการภายในองค์กรและกำหนดภารกิจ

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรจะวางระบบการบริการที่มีประสิทธิภาพและสามารถสนองตอบต่อความต้องการและความจำเป็นของกลุ่มผู้ใช้บริการแต่ละกลุ่มได้ นอกจากนี้ จะต้องให้ความสำคัญต่อการจัดระบบการบริหารจัดการภายในองค์กรเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานและการจัดบริการให้กับกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้บริการ รวมถึง สามารถสร้างขอบเขตการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม สามารถสร้างการยอมรับขององค์กรต่าง ๆ ที่เป็นองค์กรต้นสังกัดและองค์กรร่วมปฏิบัติงานอื่น ๆ ในฐานะภาคีร่วมในการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับบริการทุกระดับ

การให้ความหมาย

นักสังคมสงเคราะห์ฯ จะต้องจัดทำเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการต่าง ๆ โดยเน้นความถูกต้องในการให้บริการที่มีเพื่อประโยชน์แก่ตัวผู้ใช้บริการ รวมถึง ต้องมีการจัดทำเอกสารเกี่ยวกับตัวของผู้ใช้บริการเองที่ให้ความสำคัญลำดับสูงต่อการรักษาไว้ซึ่งความลับของผู้ใช้บริการที่นักสังคมสงเคราะห์ฯ เป็นผู้บันทึกและเก็บรักษาไว้ รวมถึง การสร้างช่องทางการสื่อสารที่ประสิทธิภาพให้แก่ผู้รับบริการและครอบครัว ซึ่งเอกสารที่ได้จัดทำจะต้องประกอบด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

- 1) ลักษณะการให้บริการของหน่วยงาน
- 2) การให้ความช่วยเหลือของนักสังคมสงเคราะห์
- 3) ข้อมูลหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ของกลุ่มผู้ใช้บริการ

- 4) ผู้ให้บริการ หรือ นักสังคมสงเคราะห์ที่ให้บริการแต่ละด้าน
- 5) ข้อมูลอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กำหนดที่นักสังคมสงเคราะห์เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่

ผู้รับบริการ

สำหรับการบันทึก รายงาน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรักษาที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการ ผู้ใช้บริการ นักสังคมสงเคราะห์ฯ จะเป็นผู้บันทึกในแฟ้มประวัติผู้ให้บริการแต่ละรายโดยเป็นไปตามข้อกำหนด กฎหมาย เงื่อนไขระเบียบและข้อบังคับตามแต่ละหน่วยงาน รัฐ เป็นผู้กำหนด

นอกจากนี้ นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรพึงระลึกว่าเอกสารและข้อมูลการบันทึกต่างๆ ที่ได้จัดทำขึ้นมานั้น ควรมีการรายงาน (ข้อมูลที่จำเป็น) ให้แก่หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ โดยสามารถประมวลข้อมูลต่างๆ เป็นข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพในการบริการทั้งของงานสังคมสงเคราะห์และงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการที่ดียิ่งขึ้น

หน้าที่สำคัญที่นักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติดควรจะตระหนักและใส่ใจอย่างยิ่งเพื่อให้เกิดการยอมรับในวิชาชีพจากวิชาชีพ-หน่วยงาน-องค์กรทุกระดับ นั่นก็คือ การสร้างขอบข่ายการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ในองค์กรต้นสังกัดและองค์กรร่วมปฏิบัติงาน นอกเหนือจากการปฏิบัติงานที่กล่าวถึงในข้างต้น เช่น การสร้างแผนผังการให้บริการของหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ที่เข้ามาเสริมระบบการทำงานของสหวิชาชีพต่างๆ ที่เป็นรูปธรรมและมีการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในองค์กร รวมถึง ผู้บริหารทุกฝ่ายในองค์กรด้วย และการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ฯ นั้น จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานการทำงานที่กำหนดขึ้นนี้ เพื่อให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและวัดผลได้ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

มาตรฐานข้อที่ 11 เรื่อง การประเมินทางวิชาชีพ

นักสังคมสงเคราะห์ฯ ควรจะมีการประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดระบบการพัฒนาการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ให้บริการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การให้ความหมาย

การพัฒนาวิชาชีพที่สำคัญประการหนึ่ง ที่จะถูกกำหนดภายใต้มาตรฐานการทำงานของนักสังคมสงเคราะห์ด้านยาเสพติด นั่นก็คือ การพัฒนาระบบการตรวจสอบทางวิชาชีพภายในหน่วยงาน โดยเฉพาะในช่วงการปฏิบัติงานแรก ๆ (ระดับปฏิบัติการ) ในกรณีที่ยังไม่มีการเข้าถึงการตรวจสอบที่ดี ควรจะมีการปรึกษาหารือจากสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง สำหรับนักสังคมสงเคราะห์ฯ ระดับชำนาญการเป็นต้นไป อาจจะใช้การปรึกษาบนพื้นฐานความต้องการ การประเมินตนเอง โดยยึดกฎระเบียบหรือข้อบังคับของสมาคมฯ เป็นแนวทางในการตรวจสอบและการปรึกษาในทางปฏิบัติ จนเมื่อเกิดความเหมาะสมในการปฏิบัติแล้ว นักสังคมสงเคราะห์ฯ ต้องเสนอความเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อบุคคล กลุ่มและองค์กร รวมถึง การฝึกอบรม และการตรวจสอบโอกาสเพื่อเริ่มต้นทำงาน เป็นต้น

สำหรับการประเมินในทางวิชาชีพตามที่กำหนด สามารถแบ่งการประเมินได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) การประเมินผู้ปฏิบัติงาน หมายถึง การประเมินการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ฯ ทั้งในเรื่องของผลการปฏิบัติงาน และการประเมินในส่วนของสมรรถนะ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ฯ เป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดมาตรฐานในการปฏิบัติงานร่วมกัน

2) การประเมินผู้ประเมิน หมายถึง การตรวจสอบและพิจารณาคุณลักษณะ ความรู้ ความสามารถ และทักษะในการประเมิน/การนิเทศงานของนักสังคมสงเคราะห์ฯ อาวุโส หรือ ที่มีประสบการณ์ หรือ ผู้เชี่ยวชาญในงาน เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ของผู้ประเมินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การประเมินเครื่องมือการประเมินผล หมายถึง เครื่องมือเพื่อใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ฯ นั้น จะต้องได้รับการตรวจสอบความถูกต้อง ความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือการประเมินอย่างสม่ำเสมอตามสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

ทั้งนี้ จะต้องมีการแจ้งผลการประเมินการปฏิบัติงานให้นักสังคมสงเคราะห์ที่เข้ารับการประเมินทุกรายอย่างเป็นธรรม บริสุทธิ์และยุติธรรมบนมาตรฐานการปฏิบัติแบบเดียวกัน และจะต้องเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพของนักสังคมสงเคราะห์นั้นๆ อย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาผลการปฏิบัติงานต่อไป
